

BOERENPARTIJ

De **Boerenpartij** (BP) heeft gedurende de jaren zestig en in mindere mate de jaren zeventig successen geboekt als een weinig conventionele protestpartij.

De ontstaansgeschiedenis van de BP is betrekkelijk schimmig. Zo is de exacte datum van de oprichting niet bekend. Het ontstaan van de partij was voornamelijk het werk van haar voornaamste leider, Hendrik Koekoek. 'Boer Koekoek' behoorde op 1 november 1946 tot de oprichters van de Landelijke Vereniging voor Bedrijfs-Vrijheid in de Landbouw, een pressiegroep die zich inzette voor het bevorderen van de vrije mededinging en voor beperking van de overheidsbemoedelingen met de landbouw. Met voor toenmalige begrippen harde acties tegen de overheidsinmenging in de landbouw kregen de *Vrije Boeren*, zoals de leden van de vereniging al snel genoemd werden, redelijk wat aanhang in het oosten van het land (geschat wordt zo'n 2000 leden). Met geen van de bestaande politieke partijen onderhield de vereniging vriendschappelijke banden.

Dit veranderde in 1956, toen Koekoek samen met zijn rechterhand G.W. Voortman betrokken raakte bij de oprichting van de **Nederlandse Oppositie Unie** (NOU), een uiterst rechtse partij die onderdak bood aan tal van zeer behoudende partijtjes en clubjes. De NOU was echter weinig succesvol: bij de Tweede-Kamerverkiezingen van 1956 bleef de onder meer door Koekoek aangevoerde lijst ver onder de kiesdrempel.

Na de opheffing van de partij, kort na de verkiezingen, volgde een enigszins mistige periode, waarin Koekoek met enige andere *Vrije Boeren* plannen beraamde voor de oprichting van een nieuwe partij. Zo ondernam Koekoek onder meer met H. Adams en P. Voogd een studiereis naar Denemarken om aldaar een kijkje in de in dat land redelijk populaire boerenpartij (de *Venstre*) te nemen. Op 26 maart 1958 namen voor het eerst twee lijsten van Vrije Boeren deel aan verkiezingen: bij de dan gehouden Provinciale-Statenvverkiezingen slaagden noch de lijst van P. Voogd in Zuid-Holland noch de Boerenpartij in Gelderland erin een zetel te behalen. In beide provincies werd nog geen 0.1% van de stemmen behaald. Bij de op 28 mei 1958 gehouden gemeenteraadsverkiezingen deden de Vrije Boeren in een aantal Gelderse gemeenten mee en met meer succes: in Valburg en Zelhem werden Vrije Boeren gekozen. Nog hetzelfde jaar, op 23 december 1958, schreef de partij zich als Boerenpartij in bij de Kiesraad.

Onder aanvoering van Koekoek, tevens voorzitter van de partij, nam de BP in 1959 voor de eerste maal deel aan verkiezingen voor de Tweede Kamer. Hiertoe had de partij een samenwerkingsverband gesloten met de vooral in Den Haag actieve Partij van Vrije Burgers van de uiterst rechtse redacteur van het blad *Nieuwsbrief*, J. Fabius. De beide partijen konden zich vinden in een hevige afkeer van overheidsbemoedienis, ambtenarij en socialisme en in hun beider voorliefde voor orde en nationale gezindheid. Onder invloed van Fabius kregen bovendien 'koloniale' kwesties (de belangen van Indische Nederlanders en de band met Nieuw-Guinea en Zuid-Afrika) sterk de aandacht. Het leverde de BP 39.423 stemmen op (0.65%), net te weinig voor een zetel. Opvallend genoeg waren de electorale zwaartepunten van de partij behalve op het platteland van Drenthe en Gelderland ook in meer stedelijke gebieden te vinden (onder andere Amsterdam).

In de daaropvolgende jaren zou de Boerenpartij in organisatorisch opzicht nauwelijks groeien. Daarentegen steeg de bekendheid van de partij en vooral van haar voorman Koekoek door een aantal protestacties tegen de verplichte heffingen van de door de regering ingestelde landbouwschappen. Zo besteedde Koekoek in 1962 de opbrengst van een door de regering afgedwongen verkoop van een van zijn weidegronden aan een door *De Telegraaf* opgezette actie om Nederlandse militairen in Nieuw-Guinea draagbare radio's te schenken. Het verschaft Koekoek bij deze krant en bij een deel van haar lezers het nodige krediet.

Bij de in 1962 gehouden verkiezingen voor de gemeenteraden en voor de Provinciale Staten zag de BP haar stemmental stijgen. De ware doorbraak volgde een jaar later bij de verkiezingen voor de Tweede Kamer. Voorafgaand aan de verkiezingen hadden zich in Hollandscheveld emotionele taferelen afgespeeld bij de ontruiming van een aantal boerderijen van boeren die weigerden aan de heffingen voor het Landbouwschap te voldoen (6 maart 1963). De beelden van de incidenten tussen boeren en politie en de daaropvolgende ontruiming werden door Koekoek handig uitgebuit. De electorale gevolgen bleven niet uit: de Boerenpartij behaalde, nu zonder de steun van de Vrije Burgers, 133.231 stemmen (2.12%). Daardoor kreeg de partij drie zetels, die door Koekoek, Voogd en E.J. Harmsen bezet werden. 'Boer Koekoek' groeide binnen korte tijd uit tot een van de bekendste

Kamerleden. De meeste politici en commentatoren beschimpten en bespotten zijn simplistische taalgebruik en gebrekkige deskundigheid. Zijn populariteit leed echter nauwelijks onder de kritiek.

Het ledental van de partij nam na 1963 flink toe: vooral op aanhangers van allerlei kleine bewegingen in de uiterst rechtse kring bleek de partij een grote aantrekkingskracht uit te oefenen. De partij kreeg zo een geheel nieuwe groep leden, afkomstig uit partijtjes als **Partij Economisch Appel**, de **Nationale Unie** en de **Nieuw Democratische Partij** en bewegingen als de Nederland-Zuid-Afrika Werkgemeenschap, het Oud-Strijders Legioen en de Stichting Nieuw-Guinea.

Een van de nieuwe leden was de advocaat en in die tijd redelijk bekend conservatief A. Zeegers, die na zijn toetreden het beginselprogramma voor de BP schreef. Hierin profileerde de BP zich behalve als antidirigistische, antibureaucratische beweging ook als een confessionele beginselpartij, die de godssoevereiniteit boven de volkssoevereiniteit stelde. Zeegers zelf verliet na een mislukte poging de macht naar zich toe te trekken al na korte tijd de BP, maar zijn programma bleef gehandhaafd.

In het roerige jaar 1966 beleefde de Boerenpartij haar electorale piek. Bij de verkiezingen voor de Provinciale Staten op 23 maart 1966 behaalde de partij 453.421 stemmen (6.72%), goed voor 44 zetels. Bovendien gaf het de BP recht op twee zetels in de Eerste Kamer. Ruim twee maanden later (1 juni 1966) was de partij wederom de grote winnaar van de gemeenteraadsverkiezingen. Opvallend was wederom het succes van de partij in grote en middelgrote steden als Amsterdam (9.4%), Den Haag (10.9%), Maastricht (9.4%) en Nijmegen (14.4%).

De feestvreugde over het behaalde resultaat werd echter al spoedig overschaduwed door een reeks conflicten in de zomer en herfst van 1966. Zo raakte Eerste-Kamerlid H. Adams in opspraak wegens zijn betrokkenheid bij allerlei nazistische organisaties tijdens de Tweede Wereldoorlog. Ondanks protesten bleef Koekoek Adams de hand boven het hoofd houden. De spanningen in de BP namen toe toen bleek dat meer vooraanstaande partijleden niet onwelwillend tegenover de Duitse bezetter hadden gestaan. Verontruste BP'ers vormden in september 1966 een **Noodraad**, die behalve een zuivering van 'foute' elementen ook een democratisering van de partij voorstond. Ook nadat Adams uit eigener beweging was opgestapt, weigerde Koekoek tegemoet te komen aan de wensen van de verontruste boeren. Op 24 oktober 1966 besloot de Noodraad zich af te scheiden van de BP. Het Tweede-Kamerlid Voogd verliet eveneens de partij in december 1966, vanwege het zijns inziens te lage confessionele gehalte van de Boerenpartij.

Zowel Voogd (**Lijst Voogd**) als de Noodraad namen met eigen lijsten deel aan de verkiezingen voor de Tweede Kamer op 15 februari 1967. Beide afsplitsingen behaalden geen zetel, maar de conflicten hadden het stemmental van de BP geen goed gedaan. De partij verloor ten opzichte van de succesvolle provinciale en gemeentelijke verkiezingen een flink deel van haar aanhang. Nochtans waren de 133.231 stemmen (4,8%) goed voor zeven zetels.

Tijdens Koekoeks tweede zittingstermijn in de Tweede Kamer kwam zijn Boerenpartij vooral in het nieuws door de vele interne conflicten. Zo royeerde Koekoek in juni 1968 vier leden van de zevenkoppige fractie (E.J. Harmsen, H.C.J.M. Kronenburg, W.M. van Harselaar en J. van de Brake). De eerste drie dissidenten zouden in 19 oktober 1968 Binding Rechts oprichten, terwijl Kronenburg op eigen houtje verder ging.

Het onderlinge gekrakeel had zijn weerslag op de electorale resultaten van de BP. In 1970 moest de partij bij de verkiezingen voor de Provinciale Staten en de gemeenteraden een flink verlies incasseren. Van de 44 Statenzetels bleven slechts zeven behouden, terwijl in de meeste gemeenteraden de partij in het geheel niet meer terugkeerde. De neerwaartse lijn zette door bij de verkiezingen voor de Tweede Kamer op 28 april 1971, waar de Boerenpartij moest concurreren met afsplitsingen als Binding Rechts van Harmsen, Democraten 2000 van Kronenburg en de Lijst Van Velsen. De BP behaalde 69.661 stemmen (1.1%) en verloor bijgevolg zes van de zeven zetels. Vooral zijn oude stedelijke aanhang had Koekoek in de steek gelaten.

Bij de vervroegde Tweede-Kamerverkiezingen op 29 november 1972 maakte de Boerenpartij echter een verrassende comeback. Profiterend van de sterke polarisatie en inspelend op de toenemende vreemdelingenangst behaalde de partij 143.247 stemmen (1.9%), goed voor drie zetels. Bij de verkiezingen voor de gemeenteraden en de Provinciale Staten in 1974 boekte de BP wederom winst, hoewel het niveau van 1966 niet meer gehaald werd.

Evenals in 1966 bleek de partij ook nu niet bestand tegen het succes. Organisatorisch bleef de partij een janboel (er bestonden nog immer geen officiële statuten!) en het kader van de partij bestond

uit weinig ervaren amateurpolitici, die zelden door hun politieke prestaties in de publiciteit kwamen. De vele schandaaltjes en ruzies die de partij troffen, vonden daarentegen wel makkelijk de weg naar de media. Een groot deel van de kiezers keerde de partij de rug toe: de verkiezingen voor de Tweede Kamer in 1977 leverden nog slechts 69.914 stemmen op (0.84%), waarmee de Boerenpartij-fractie weer was teruggebracht tot een enkel lid, Boer Koekoek. Het zou zijn laatste zittingstermijn worden in de Tweede Kamer. Als volledig geïsoleerde eenling voerde hij nog zelden het woord. Publiciteit verkreeg hij slechts door schandaaltjes buiten het Binnenhof. Zelfs oude getrouwen verlieten nu het zinkende schip.

Teneinde het tij te keren richtte Koekoek aan de vooravond van de Tweede-Kamerverkiezingen van 1981 de Rechtse Volkspartij (RVP) op. Met de RVP slaagde Koekoek er niet in om de oude tijden te doen herleven. Zowel bij de Tweede-Kamerverkiezingen van 1981 als die van 1982 behaalde de RVP een zeer schamel resultaat (respectievelijk 0.2% en 0.3%). Koekoek nam afscheid van het Binnenhof met de belofte te zullen terugkeren 'zo gauw de mensen weer verstandig worden'. Na 1982 is in de landelijke politiek van Koekoek en zijn RVP echter niets meer vernomen. Zijn overlijden in 1987 werd bij hoge uitzondering niet in de Tweede Kamer herdacht.